

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ
НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ

LEGAL REGULATION FOR PRICING OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Проведено аналіз нормативно-правового забезпечення ціноутворення в галузі сільськогосподарства України. Охарактеризовано доцільність застосування фінансових та товарних інтервенцій згідно чинного законодавства. Наведено мінімальні та максимальні інтервенційні ціни на визначені види сільськогосподарської продукції. Проведено порівняльну характеристику старої та нової редакції Закону України «Про ціни і ціноутворення». Визначено роль Аграрного фонду в державному регулюванні цін на сільськогосподарську продукцію.

Ключові слова: ціна, інтервенційна ціна, законодавство, державне регулювання, сільськогосподарська продукція, Аграрний фонд.

Проведен анализ нормативно-правового обеспечения ценообразования в отрасли сельского хозяйства Украины. Охарактеризована целесообразность применения финансовых и товарных интервенций согласно действующему законодательству. Приведены минимальные и максимальные интервенционные цены на определен-

ные виды сельскохозяйственной продукции. Проведена сравнительная характеристика старой и новой редакции Закона Украины «О ценах и ценообразовании». Определена роль Аграрного фонда в государственном регулировании цен на сельскохозяйственную продукцию.

Ключевые слова: цена, интервенционная цена, законодательство, государственное регулирование, сельскохозяйственная продукция, Аграрный фонд.

Legal regulations for pricing of agricultural sector of Ukraine are analysis. Feasibility of financial and commodity interventions under the law are characterized. The minimum and maximum intervention prices for certain agricultural products are shown. The old and the new version of Law of Ukraine "On prices and pricing" are characterized. The role of the Agrarian Fund in state regulation of prices for agricultural products is determined.

Key words: price, intervention price, legislation, state regulation, agricultural products, Agrarian Fund.

УДК 349.42:338.5:63-027.3

Дяченко Ю.А.

аспірант кафедри біржової діяльності і торгівлі

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Постановка проблеми. Для досягнення ефективного функціонування та розвитку ринку сільськогосподарської продукції необхідний механізм регулювання цін, який забезпечив би стабільні умови господарювання для всіх учасників ринку. Досвід країн з ринковою економікою свідчить про досить тісну взаємодію держави і ринкової системи взагалі та в регулюванні і подальшому прогнозуванні цін зокрема. У результаті такої взаємодії на державу покладені обов'язки забезпечення ринку і процесу ціноутворення на ньому законодавчою базою, що дає змогу відпрацювати і встановити єдині правила для всіх суб'єктів економічного процесу.

Держава своїми діями, а саме: прийняттям відповідних законопроектів, повинна сформувати сильний фундамент для можливості ефективного ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в країні. Нормативно-правове забезпечення ціноутворення на сільськогосподарську продукцію включає в себе сукупність законодавчих нормативних актів, які забезпечують функціонування ринку сільськогосподарської продукції та визначають основні напрями ціноутворення, а також встановлюють загальний порядок розробки, затвердження й виконання нормативних документів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням нормативно-правового забезпечення ціноутворення в галузі сільського господарства присвячені праці таких вчених: Н.В. Барахтян, С.Й. Кравчук, С.А. Стасіневич, Л.О. Шкварчук, О.М. Шпичак, В.С. Щербина.

Постановка завдання. Мета цієї статті полягає у проведенні аналізу правових аспектів державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію в Україні та внесенні пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цілому законодавство про ціни і ціноутворення ґрунтується на Конституції України та складається з Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Податкового кодексу України, законів України «Про ціни і ціноутворення», «Про природні монополії», «Про захист економічної конкуренції» та інших нормативно-правових актів [9, с. 24].

Згідно зі статтею 189 Господарського кодексу України, ціна є вираженим у грошовій формі еквівалентом одиниці товару (продукції, робіт, послуг, матеріально-технічних ресурсів, майнових та немайнових прав), що підлягає продажу (реалізації), який повинен застосовуватися як тариф, розмір плати, ставки або збору, крім ставок і зборів, що використовуються в системі оподаткування [2].

На особливу увагу заслуговує основний нормативно-правовий акт у сфері ціноутворення – Закон України «Про ціни і ціноутворення». Цей Закон визначає основні засади цінової політики і регулює відносини, що виникають у процесі формування, встановлення та застосування цін, а також здійснення державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення [7].

Закон України «Про ціни і ціноутворення» у першій редакції було прийнято у 1990 році і він залишався майже незмінним до середини 2012 р.

Таким чином, прописані в законі механізми реалізації цінової політики держави було сформовано понад 20 років тому – на початковому етапі реформування вітчизняної економіки України як самостійної держави та започаткування переходу від адміністративно-централізованих до ринкових методів господарювання, а тому вони не відповідають сучасним вимогам соціально-економічного розвитку держави [8, с. 299].

Варто зауважити, що обидва нормативні акти містять норми, які визначають основні напрями державної політики в галузі ціноутворення. Однак, на жаль, основні підходи цінової політики держави суттєво не змінилися. Так Закон 2012 року містить лише одну норму, яка відрізняється від попереднього: у ст. 4 цього Закону зазначено, що державна цінова політика спрямована на забезпечення розвитку національної економіки та підприємницької діяльності [1, с. 5].

Згідно із Законом України "Про ціни і ціноутворення" (Стаття 13. Способи державного регулювання цін) державне регулювання цін здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень шляхом встановлення обов'язкових для застосування суб'єктами господарювання фіксованих, граничних цін, граничних рівнів торгівельної надбавки (націнки) та постачальницько-збутової надбавки (постачальницької винагороди), граничних нормативів рентабельності, розміру постачальницької винагороди, розміру доплат, знижок (знижувальних коефіцієнтів), а також запровадження процедури декларування зміни ціни та/або реєстрації ціни [7]. Дані законодавчі положення реалізуються через такий нормативний акт, як Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548 "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо врегулювання цін (тарифів)".

У Постанові Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548 "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо врегулювання цін (тарифів)" зазначено, що Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації регулюють (встановлюють):

- граничні торговельні (постачальницько-збутові) надбавки до оптової ціни виробника (митної вартості) на борошно, хліб, макаронні вироби, крупи, цукор, яловичину, свинину і м'ясо птиці, ковбасні вироби варені, молоко, сир, сметану, масло вершкове, олію соняшникову, яйця курячі не вище 15 відсотків без урахування витрат з їх транспортування у міжміському сполученні;

- граничний рівень цін на зерно сільськогосподарських культур;

- граничні рівні рентабельності виробництва борошна пшеничного вищого, першого і другого сорту, борошна житнього обдирного, хліба вагою більш, як 500 грамів з борошна пшеничного вищого, першого і другого сорту та їх суміші, борошна житнього та суміші борошна пшеничного та житнього простої рецептури (борошно, дріжджі, сіль, вода) без додавання цукру, жиру, інших наповнювачів, а також хліб і хлібобулочні вироби для діабетиків;

- оптово-відпускні ціни на борошно пшеничне вищого, першого і другого сорту, борошно житнє обдирне, крупи гречані, яловичину, свинину, м'ясо птиці, ковбасні вироби варені, молоко коров'яче питне (пастеризоване, фасоване у плівку), сир, сметану, масло вершкове, яйця курячі, цукор, олію соняшникову шляхом декларування їх зміни [5].

Також, увагу слід звернути увагу на Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року № 1877-IV (Розд. II, ст. 3), згідно з яким держава здійснює регулювання гуртових цін окремих видів сільськогосподарської продукції, встановлюючи мінімальні та максимальні інтервенційні ціни, а також зміст державного цінового регулювання полягає у здійсненні Аграрним фондом державних інтервенцій в обсягах, що дозволяють встановити ціну рівноваги (фіксінг) на рівні, не нижчому за мінімальну інтервенційну ціну та не вищому за максимальну інтервенційну ціну. Держава не здійснює цінове регулювання за межами організованого аграрного ринку України [6].

Відповідно до статті 4 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» мінімальна інтервенційна ціна метричної одиниці окремого об'єкта державного цінового регулювання є ціновим індикатором, який є підставою для прийняття рішення про здійснення фінансової інтервенції. Стаття 5 цього закону дає наступне визначення максимальній інтервенційній ціні метричної одиниці окремого об'єкта державного цінового регулювання – ціновий індикатор, який є підставою для прийняття рішення про здійснення товарної інтервенції [6].

Отже, аналізуючи рисунок 1 можна дійти висновку, що товарні інтервенції здійснюються Аграрним фондом шляхом продажу сільськогосподарської продукції при зростанні цін на ринку понад максимальний рівень. Фінансова інтервенція здійснюється Аграрним фондом шляхом купівлі сільськогосподарської продукції при падінні цін нижче мінімального рівня.

Аграрний фонд здійснює фінансову інтервенцію, якщо рівень ціни пропозиції на визначений об'єкт державного цінового регулювання стає меншим від встановленого рівня мінімальної інтервенційної ціни від 5 до 20% її значення. Відповідно, товарну інтервенцію здійснюють, якщо рівень ціни

пропозиції на визначений об'єкт державного цінового регулювання перевищує встановлений рівень максимальної інтервенційної ціни від 5 до 20% її значення (рис. 2).

Згідно Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» (п.3.3.1) об'єктами державного цінового регулювання є такі види сільськогосподарської продукції (товарів): пшениця тверда; пшениця м'яка; зерно суміші пшениці та жита (меслин); кукурудза; ячмінь; жито озиме; жито ярове; горох; гречка; просо; овес; соя; насіння соняшнику; насіння ріпаку; насіння льону; шишки хмелю; цукор-пісок (буряковий); борошно пшеничне;

борошно житнє; м'ясо та субпродукти забійних тварин та птиці; молоко сухе; масло вершкове; олія соняшникова [6].

У зв'язку із сезонним коливанням цін зазначених видів сільськогосподарської продукції та продовольства виникає необхідність встановлення періоду державного цінового регулювання. Такий підхід відповідає п.3.3.3 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» щодо того, що цей період не може бути меншим за один календарний місяць та не може бути більшим за один маркетинговий період.

Так у проекті Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку об'єктів

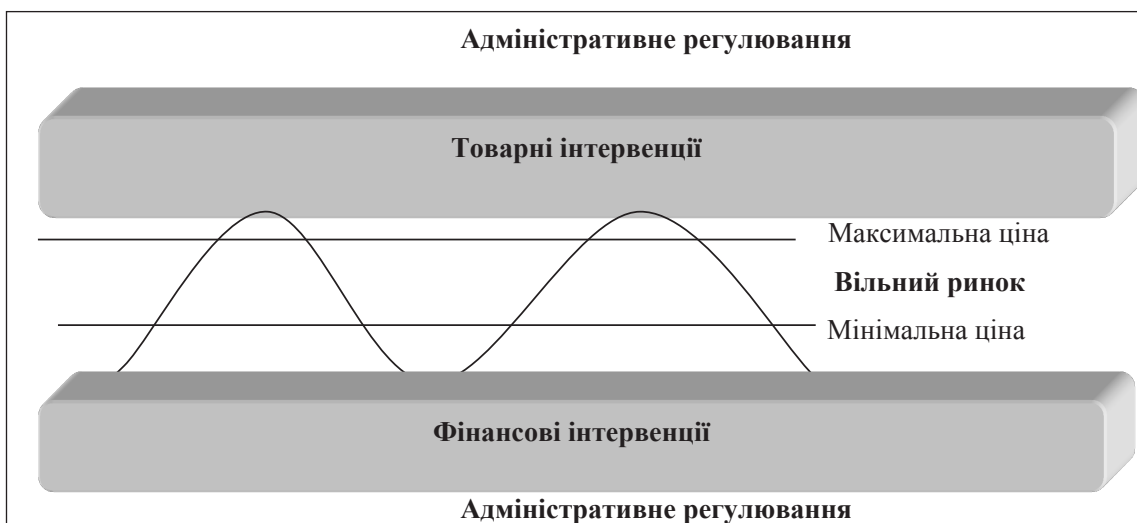

Рис. 1. Цінове регулювання ринку сільськогосподарської продукції в Україні згідно із Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України»

Джерело: сформовано автором

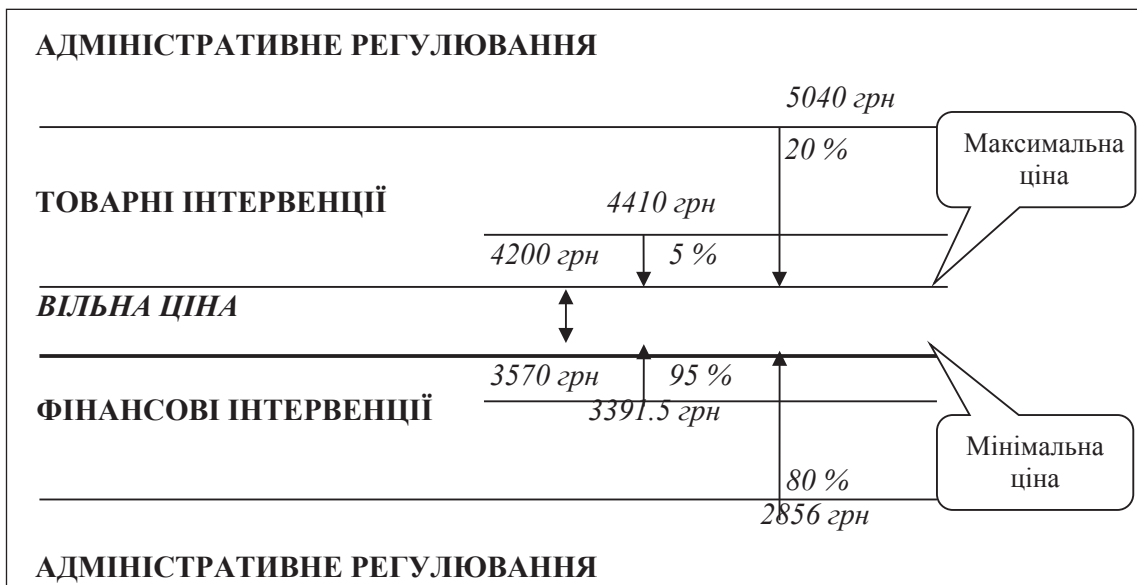

Рис. 2. Модель механізму цінового регулювання ринку зерна на прикладі пшениці м'якої групи "А" 3 класу у 2016/2017 маркетинговому році згідно із Законом України №1877-IV від 24 червня 2004 р.

Джерело: сформовано автором

державного цінового регулювання з визначенням періодів такого регулювання у 2016-2017 роках», яка оприлюднена на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України, передбачений наступний перелік – табл. 1.

Таблиця 1

Перелік об'єктів державного цінового регулювання з визначенням періодів такого регулювання у 2016–2017 роках

Об'єкт державного цінового регулювання	Період державного цінового регулювання
Пшениця м'яка	з 1 листопада 2016 р. до 30 червня 2017 р.
Жито озиме	- " -
Гречка	- " -
Кукурудза	- " -
Цукор-пісок (буряковий)	з 1 листопада 2016 р. до 31 серпня 2017 р.

Джерело: сформовано автором на основі літературного джерела [3]

Проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку об'єктів державного цінового регулювання з визначенням періодів такого регулювання у 2016 – 2017 роках" розроблено на виконання підпункту 3.3.2 пункту 3.3 статті 3 Закону. Проектом постанови пропонується визначити об'єктами державного цінового регулювання на 2016/2017 маркетинговий період: пшеницю м'яку, жито озиме, гречку, кукурудзу та цукор-пісок (буряковий).

Відповідно до балансів попиту та пропозиції на гречку у 2016/2017 маркетинговому році дефіцит гречки складатиме 30 тис. тонн. З метою недопущення обвалу ринку цукру під час початку цукроваріння необхідно закупити надлишок цукру-піску (бурякового) до державного інтервенційного фонду. Жито – це сільськогосподарська культура, які необхідна для виготовлення соціальних сортів хліба. Що стосується пшениці та кукурудзи, то за інформацією Аграрного фонду в державному інтервенційному фонді зберігаються залишки пшениці та кукурудзи в обсязі 1,5 та 0,7 тис. тонн відповідно, які потребують реалізації.

Проблема, яку пропонується врегулювати в результаті прийняття акта, буде розв'язана за допомогою ринкових механізмів. Державне цінове регулювання на ринках зазначених видів сільськогосподарської продукції здійснюватиметься шляхом проведення Аграрним фондом фінансових та товарних інтервенцій [3].

Таким чином, відповідно до підпункту 4.1.2 пункту 4.1 статті 4 та підпункту 5.1.2 пункту 5.1 статті 5 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України», Методики визначення мінімальної та максимальної інтервенційної ціни об'єкта державного цінового регу-

лювання, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2010 року № 159 на 2016/2017 маркетинговий період наказом Міністра аграрної політики та продовольства України від 14 вересня 2016 р. № 305 затверджені наступні рівні інтервенційних цін – табл. 2.

Таблиця 2

Мінімальні та максимальні інтервенційні ціни на об'єкти державного цінового регулювання у 2016/2017 маркетинговому періоді

Об'єкт державного цінового регулювання	Мінімальна інтервенційна ціна (з урахуванням податку на додану вартість) (грн/т)	Максимальна інтервенційна ціна (з урахуванням податку на додану вартість) (грн/т)
<i>Пшениця м'яка групи "А":</i>		
1 класу	3 730	4200
2 класу	3 650	4110
3 класу	3 570	4020
<i>Пшениця м'яка групи "Б":</i>		
4 класу	3 490	3930
5 класу	3 410	3840
<i>Пшениця м'яка 6 класу</i>	3 330	3750
<i>Жито:</i>		
1 класу	3 500	3940
2 класу	3 420	3850
3 класу	3 340	3760
<i>Гречка:</i>		
1 класу	15 100	17000
2 класу	15 020	16900
3 класу	14 940	16810
<i>Кукурудза 3 класу (для кормових потреб)</i>	3 300	3900
<i>Цукор-пісок (буряковий)</i>	11 550	13200

Джерело: сформовано автором на основі літературного джерела [4]

В Мінагрополітики 2 червня 2016 року відбулося засідання робочої групи з питань державного регулювання аграрного ринку, утвореної наказом Мінагрополітики від 11 квітня 2016 року № 142, на якому було рекомендовано Мінагрополітики визначити обсяги формування державного інтервенційного фонду у 2016/2017 маркетинговому періоді для гречки, жита та цукру-піску (бурякового) виходячи із наявних фінансових ресурсів.

Відповідно до балансів попиту та пропозиції на жито, гречку та цукор їх річне споживання відповідно складає 387,0 тис. тонн, 158,0 тис. тонн та 1550,0 тис. тонн. Тобто обсяг формування державного інтервенційного фонду у 2016/2017 маркетин-

говому році повинен складати відповідно 77,4 тис. тонн, 31,6 тис. тонн та 310,0 тис. тонн. Враховуючи наявні фінансові ресурси, проектом постанови "Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду у 2016/2017 маркетинговому періоді" пропонується затвердити обсяги формування державного інтервенційного фонду у 2016/2017 маркетинговому періоді на рівні: жито – 77,4 тис. тонн, гречка – 31,6 тис. тонн, цукор-пісок (буряковий) – 57,4 тис. тонн.

Формування державного інтервенційного фонду об'єктами державного цінового регулювання буде здійснюватись шляхом здійснення Аграрним фондом державних інтервенцій [3].

Висновки. Законодавство про ціноутворення в галузі сільського господарства є складним нормативним утворенням, елементи якого тісно переплетені та взаємопов'язані один з одним. Необхідно відмітити, що хоча в цілому новий Закон України «Про ціни і ціноутворення» має низку суттєвих переваг перед його попередником, однак, стверджувати, що процес удосконалення правового регулювання ціноутворення в Україні є завершеним, передчасно. Потрібні подальші наукові дослідження у цій галузі, а також правове регулювання найбільш цінних науково-практичних рекомендацій. Також одним з важливих інструментів регулювання сільськогосподарського ринку зі сторони держави є вдосконалення податкової системи; підтримка з боку держави за допомогою різних субсидій, дотацій і пільг; залучення іноземних інвестицій і підтримка вітчизняного виробника. Аналіз законодавчого забезпечення регулювання ціноутворення в Україні продемонстрував необхідність продовження дослідження в напрямі осучаснення та напрацювання пропозицій удосконалення впливу держави на цінотворчий процес з метою більш повного врахування умов трансформації ринкового середовища в цілому, що осо-

бливо важливо для ринку сільськогосподарської продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барахтян Н.В. Проблеми правового регулювання ціноутворення в Україні / Н.В. Барахтян. // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – №19. – С. 1–7
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: www.minagro.gov.ua.
4. Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2016/2017 маркетинговому періоді: Наказ Міністерства аграрної політики і продовольства України від 14.09.2016 р № 305 [Електронний ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів): Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.1996 р № 1548 [Електронний ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про ціни і ціноутворення: Закон України № 5006-VI від 21 червня 2012р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Стасіневич С. А. Удосконалення законодавчого забезпечення ціноутворення в Україні на сучасному етапі / С.А. Стасіневич, С.В. Волошин. // Науковий вісник НУБіП України. – 2013. – №181. – С. 298–304.
9. Стасіневич С.А. Ціноутворення на біржовому ринку. Навчальний посібник. / С.А. Стасіневич – К.: ЦП "КОМПРИНТ", 2015. – 111 с.